

lina Tikka

VALOILMIÖIDEN HÄIKÄISEMÄT

Ihmiset ufohavaintojen takana Suomessa 1970-luvulla

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Tammikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Iina Tikka: Valoilmiöiden häikäisemät, Ihmiset ufohavaintojen takana Suomessa 1970-luvulla
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2021

Tutkielmassani tarkastelen, millaisia ihmisiä oli Suomessa tehtyjen ufohavaintojen takana, ja miten heistä kirjoitettiin Helsingin Sanomissa 1970-luvun alkupuolella. Aikarajaus koski 1970-luvun alkua, koska otin käsittelyyn Kuusamon Saapungin valopalloilmiön vuonna 1971 siitä tehdyn runsaan uutisoinnin vuoksi. Aineistona käytin Helsingin Sanomien uutisia vuosilta 1968–1971. Keskeisenä menetelmänä oli sisällönanalyysi. Ryhmittelin valitsemani artikkelit teemoittain pyrkien löytämään niistä yhteisiä tekijöitä niin ufotutkijoiden kuin ufoja havainneiden ihmisten näkökulmasta. Tutkin sekä uutisia että mielipidekirjoituksia ja haastatteluja. Keskeisinä käsitteinä tutkielmassani ovat ufo ja yliluonnollinen.

Kuusamon Saapungin valopallo jätti tapahtumapaikalle selittämättömän jäljen. Uutisia tapahtuneesta julkaistiin erilaisista näkökulmista. Tohtori Birger Wiik geologian tutkimuslaitokselta antoi asiasta virallisen lausunnon ja pyrki selittämään valoilmiön luonnollisilla selityksillä. Ufotutkijat eivät olleen kyseiseen lausuntoon tyytyväisiä, ja tekivät valoilmiön aiheuttamasta jäljestä omia tutkimuksiaan. Uutisoinnissa keskityttiin Kuusamon tapauksen lisäksi ufotutkijoihin. He pyrkivät korostamaan tutkimuksiansa objektiivista otetta, eivätkä he halunneet tulla leimatuiksi kiihkoilijoina ufoasian suhteen. Samanlaista näkökulmaa antoi henkilöhaastattelu ufoharrastajasta ja mielipidekirjoitukseen vastannut harrastaja.

Tutkielman perusteella voidaan päätellä, että ufoasia ylitti uutiskynnyksen 1970-luvun Suomessa. Ufohavaintoja tehneitä ihmisiä pidettiin kouluttamattomina, tietämättöminä tai heidän kokemustaan perusteltiin mielenterveysongelmissa. Ufoja harrastaneet ja tutkineet ihmiset yrittivät kuitenkin omissa haastatteluissaan tuoda esille, että ufoja havaitsevat tavalliset kansalaiset ammatista tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Yleinen ilmapiiri oli kuitenkin sellainen, että havaintoja pelättiin tuoda julki aseman menettämisen pelossa. Aineiston perusteella voidaan nähdä ufon erilaiset merkitykset. Sen voitiin katsoa tarkoittavan tunnistamatonta lentävää esinettä tai selittämätöntä luonnonilmiötä, mutta sen katsottiin myös liittyvän avaruusolentoihin.

Avainsanat: ufo, yliluonnollinen, uutisointi, lehdistö, Suomi, 1970-luku

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Avaruustutkimuksen historiaa	4
3 Murroksen ja muutoksen aikakausi Suomessa 1960- ja 1970-luvulla.....	6
4 Kuusamon valoirmiö tammikuussa 1971	8
4.1 Valopallo jättää jäljen	8
4.2 Virallinen lausunto haastetaan.....	9
5 Ihmiset ufohavaintojen takana.....	14
5.1 Ufoharrastaja totuudenetsijänä	14
5.2 Yksityisyys koetuksella.....	16
5.3 Minkälaiset ihmiset näkivät ufoja?.....	18
6 Johtopäätökset	21
Lähteet ja kirjallisuus	23

1 Johdanto

Ihmiset ovat raportoineet ja nähneet outoja valoja taivaalla vuosisatojen ajan. 1800-luvulla Yhdysvalloissa kuohutti sikarin muotoinen tunnistamaton lentävä esine, mikä saattoi muistuttaa ilmalaivaa. Toisessa maailmansodassa lentäjät raportoivat oudoista valoista, jotka seurasivat heidän koneitaan. He näkivät myös outoja lentäviä levyjä. Ajan kuluessa tällaisten outojen ilmiöiden tulkinta on muuttunut. 1800-luvulla ihmiset pitivät lentäviä sikareita salaisten keksijöiden työnä, toisen maailmansodan lentäjät uskoivat valojen olevan japanilaisten tai saksalaisten aseita. Teknologian kehitys heijastuu ihmisten mielikuviin tunnistamattomista lentävistä esineistä. Mystisiin objekteihin alettiin yhdistää avaruusolentoja, kun kesäkuussa vuonna 1947 amatöörilentäjä Kenneth Arnold huomasi lennollaan yhdeksän erikoisen näköistä alusta. Hän kuvaili aluksilla olevan siivet, mutta ei perää. Yhdellä aluksista oli kupu siipien välissä, muut olivat litteitä. Arnold arvioi alusten lentonopeuden olevan kolme kertaa nopeampi kuin tavallisilla lentoaluksilla 1940-luvulla. Kun Arnold kertoi tapahtumista toimittajalle, hän kuvaili alusten lennon näyttäneen siltä kuin lautaset olisivat hyppineet veden päällä. Tästä toimittajat väänsivät uutisiin outojen objektien olleen lentäviä levyjä tai lentäviä lautasia. Arnoldin kuvauksesta tekee poikkeuksellisen se, että hän havaitsi lentävien lautasten olevan teknisesti kehittyneempiä aikaansa nähden, joten niiden oli oltava avaruusolioiden ohjaamia.¹

Ufoissa minua kiinnosti erityisesti ihmiset ufohavaintojen takana. Lähdin tutkimaan, millaista keskustelua Helsingin Sanomissa käytiin ufotutkijoista ja ufohavaintoja tehneistä ihmisistä. Millaisia olettamuksia ufoharrastajia ja havaintoja tehneitä ihmisiä kohtaan oli? Aineistonani on Helsingin Sanomissa julkaistuja artikkeleita 1970-luvulta. Aineiston hakuun käytin Helsingin Sanomien Aikakone -hakuohjelmaa, josta löytyi Helsingin Sanomien digitoituja lehtiä. Aikakoneeseen kirjoitin erilaisia hakusanoja, joista toimivin oli sana ufo. Hakutuloksista seuloin artikkeleita erityisesti 1960- ja 1970-luvuilta. Hakuehdot täytti 70 lehtiartikkeliä vuodesta 1965 vuoteen 1979. Aloitin artikkelien etsimisen 1960-luvulta, koska ufoihin liittyvä harrastustoiminta oli alkanut kasvamaan Suomessa 1960-luvun alussa. Porvoossa perustettiin 1960-luvulla Lentävät lautaset -kerho, joka pyysi havaintoja lehti-ilmoituksen kautta. Vaikka ilmoitukseen ei vastannut kovin monia, siitä alkoi Suomen ufohavaintojen kerääminen. Ufokuume levisi Suomeen, minkä osoittaa kerho- ja yhdistystoiminnan alkaminen harrastajien keskuudessa. Vuonna 1962 julkaistiin ensimmäisiä suomenkielisiä ufokirjoja, mikä lisäsi asiasta keskustelua ja kirjoittelua. Samana vuonna perustettiin

¹ Bader, Baker, Mencken 2010, 46–47.

myös ensimmäinen valtakunnallinen yhdistys Interplanetistit ry.² Kuusamon tiskivesitapaus vuonna 1971 osoittautui hedelmälliseksi aiheeksi. Tämän vuoksi aikarajaukseni supistui koskemaan 1970-luvun alkupuolta. Vuodelta 1971 löysin Helsingin Sanomista 22 uutista, joissa mainitaan sana ufo.

Järjestelin artikkelit sekä teemoittain että aikajärjestykseen, ja pyrin löytämään niistä yhteisiä tekijöitä. Teemoittelun avulla sain selville, mitä kustakin teemasta on kirjoitettu. Käytin sisällönanalyysin menetelmää, minkä avulla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoitus on tuoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä.³ Päätin keskittyä Kuusamon tapauksen uutisointiin, koska siitä uutisoitiin erilaisista näkökulmista. Kuusamon tapauksen aikaan oli havaittavissa runsasta uutisointia ufoihin liittyen. Otin käsittelyyn uutisia, haastatteluja ja mielipidekirjoituksia. Tällä tavoin sain tuotua esille erilaisia kirjoituksia ihmisistä ufohavaintojen takana.

Sarajärvi ja Tuomi tuovat esiin teoksessaan *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* ongelman, jonka mukaan aineistolähtöisessä tutkimuksessa tutkijan voi olla vaikea kontrolloida analyysia, jos se tapahtuu tutkijan ennakkoluulojen perusteella eikä aineiston tiedonantajien ehdoilla.⁴ Tiedostin jo aikaisessa vaiheessa, etten pyri ratkaisemaan ufojen arvoitusta tai osoittamaan tehtyjä havaintoja oikeiksi tai vääriksi. Aiheen kannalta neutraali suhtautuminen oli välttämätöntä, jotta pystyin keskittymään uutisten sisältöön.

Keskeisenä käsitteenä työssäni on ufo, joka muodostuu sanoista unidentified flying object, tunnistamaton lentävä esine. Ufo ei kuitenkaan käsitteenä ole niin yksinkertainen, koska sille annetaan usein kaksi erilaista merkitystä. Toisen mukaan ufot ovat avaruusolioiden aluksia, kun taas toisen mukaan ne ovat vain tunnistamattomia lentäviä esineitä. Kriittisetkin skeptikot voivat myöntää ufojen olemassaolon, mutta kaikki eivät usko niiden olevan avaruusaluksia.⁵ Koska ufon merkitys ei ole yksiselitteinen, piti artikkeleita lukiessa ymmärtää, minkälaisen merkityksen kirjoittaja antaa ufoille. Mielenkiintoinen huomio Suomen tapauksissa liittyy siihen, että osa Suomen havainnoista oli selittämättömiä valoilmiöitä, ei niinkään esineitä. Silti valoilmiöitäkin kutsuttiin ufoiksi.

² https://www.fufora.fi/artikkeleita/ufotutkimuksen_vaiheita_suomessa. Luettu 12.10.2020.

³ Sarajärvi & Tuomi 2009, 93, 108.

⁴ Sarajärvi & Tuomi 2009, 96.

⁵ <https://www.skepsis.fi/Ihmeellinen/ufo.html>. Luettu 18.10.2020.

Jeena Rancken kuvailee pro gradu -työssään yliluonnollisen ja paranormaalien käsitettä: ”Paranormaalien luontevin suomenkielinen vastine lienee yliluonnollinen, vaikka se viittaaakin enemmän johonkin, mikä sijoittuu normaalin yläpuolelle kuin viereen.” Toisaalta yliluonnollinen on hänen mukaansa varsin osuva termi, koska ”se viittaa johonkin korkeampaan tai ehkä jopa yliymmärryksen menevään ilmiöön. Yliluonnollisen ilmiön erityispiirteinä on sen mystinen ja salaperäinen luonne, joka on ristiriidassa sekä vallitsevan tieteellisen maailmankuvan että arkielämän odotusten kanssa. Viime kädessä kokemuksen yliluonnollinen selitys on tulkintakysymys, jonka ratkaisee tapahtumasta tai ilmiöstä kertova henkilö tai taho.”⁶ Myös yliluonnollisen käsitteessä on otettava huomioon, kuka siitä kertoo ja millainen merkitys sille annetaan, onko merkityksen antaja ufohavainnon tekijä vai toimittaja.

Ufoja on tutkittu laajasti erilaisista näkökulmista. Ufohavaintoja on koottu yksien kansien väliin, ja joihinkin teoksiin on otettu armeijan näkökulmaa.⁷ Tutkimusta on tehty myös ihmisten yliluonnollisten kokemusten kautta.⁸ Maarit Jutilan pro gradu *Pelasta vai tuhoaja? 6.-luokkalaisten käsityksiä ufoista ja humanoideista* käsittelee lasten näkemyksiä avaruusolennoista, ja miten media voi välittää meille erilaisia mielikuvia.⁹ Tuija Parviainen on kirjoittanut vuonna 2016 kandidaatin tutkielman *Ufojen laskeutuminen lehdistöön: Suomen ufoaalto 1967–1972 julkisena keskusteluna*. Parviaisen aineistona on neljä eri lehteä, joista hän selvittää vertailevalla menetelmällä aikalaismedian käsitystä ufoasiasta.¹⁰ Parviaisen työtä ja omaani samalla erottaa ja yhdistää menetelmät, sillä hän vertailee eri aineistojen välillä ufoista uutisointia, mutta käyttää myös sisällönanalyysiä. Suomen ufoaaltoon pyrin tuomaan uudenlaista näkökulmaa asettamalla tutkimuksen kohteeksi ufoja nähneitä ja tutkineita ihmisiä käsittelevät kirjoitukset.

⁶ Rancken 2006, 11–12.

⁷ Cielebias´ 2015, Good 2010, Haapanen 2009, Hall 2001.

⁸ Rancken 2006, Virtanen 1974.

⁹ Jutila 1998.

¹⁰ Parviainen 2016.

2 Avaruustutkimuksen historiaa

1950-luvulle tultaessa sekä Neuvostoliitto että Yhdysvallat olivat kehittäneet atomipommin, jonka kuljettamiseen tarvittiin mannertenvälisiä ohjuksia. Saman tyyppisiä raketteja pystyttiin hyödyntämään myös avaruuslentoihin. Avaruusmatkailun kehittäminen oli ulkoisesti rauhanomaisempaa, minkä lisäksi avaruusteknologian kehittämällä voitiin mainostaa oman maan erinomaisuutta. Näin avaruuden valloituksesta tuli osa supervaltojen kilpavarustelua. Saksaan oli syntynyt avaruustutkimuksen seura, jonka useista jäsenistä tuli varsin tunnettuja heidän siirryttyään Yhdysvaltoihin toisen maailmansodan jälkeen. Neuvostoliitossa käytettiin hyväksi saksalaisten tietoa ja kokemusta, mutta toisin kuin Yhdysvalloissa, heitä ei päästetty vastuunalaisiin tehtäviin. Neuvostoliitto veti alussa pidemmän korren avaruuden valloituksessa, ja se tiedotti vain onnistumisista. Tällaisia onnistumisia olivat ensimmäinen satelliitti Sputnik 1, ensimmäisen elollisen olennon, Laika-koiran, sekä ensimmäisen ihmisen, Juri Gagarin, lähettäminen avaruuteen.¹¹

Avaruusmatkailu ja ajatus satelliiteista aiheutti kansainvälisiä juridisia ongelmia. Onko sallittua ylittää toisen maan alue? On esitetty, että Eisenhowerin hallitus olisi odottanut Neuvostoliiton laukaisevan ensimmäisen satelliitin ensin, jotta Yhdysvallat voisi katsoa oikeudekseen ylittää Neuvostoliiton alue ja tällä tavoin välttää joutumasta avaruuslentojen tapauksessa syytettyjen penkille. Vuonna 1951 perustettiin IAF¹², jonka tarkoituksena oli muun muassa selvittää tällaisia juridisia ongelmia sekä kehittää avaruuden tutkimusta ja käyttöä ihmiskunnan hyväksi.¹³

Suomen avaruustutkimus alkoi tavallaan Sputnikista. Helsingin yliopiston tähtitieteen professorin Gustav Järnefeltin johdolla aloitettiin satelliittien havaintotoiminta Ilmatieteen laitoksen tutkimusasemalla Jokioisissa 13.10.1957. Havaintoihin käytettiin sääpallojen seurantaan tarkoitettuja teodoliitteja. Satelliittien paikkojen tarkat mittaukset antoivat tietoa Maan ilmakehästä, painovoimakentästä sekä muodosta. Suomen aktiivisen toiminnan vuoksi sekä hallitus että Akatemia suhtautuivat avaruustutkimuksen uuteen tieteenalaan myönteisesti. Suomesta tuli COSPARin¹⁴ jäsen 2.6.1964.¹⁵

Kun avaruuskilpailu kiihtyi, taivaalle ammuttiin enemmän raketteja, joista Neuvostoliitossa ammutut näkyivät Suomessakin asti. Tämän vuoksi tunnistamattomia valoilmioita alkoi ilmaantua

¹¹ Karttunen 2014, 30, 35–36.

¹² International Astronautical Federation, Kansainvälinen astronautiikan liitto.

¹³ Karttunen 2014, 39–40.

¹⁴ Committee on Space Research, kansainvälinen avaruustutkimusjärjestö.

¹⁵ Karttunen 2014, 39–44.

entistä enemmän taivaalle. Samaan aikaan Suomessa alkoi ufoaalto ja ilmavoimien piti suhtautua kaikkiin tunnistamattomiin kohteisiin tarvittavalla vakavuudella. Oudot ilmiöt piti tunnistaa ja todeta; olivatko ne naapurimaiden lentokoneita, jotka kylmän sodan aikana kokeilivat ilmatilan puolustuksen tehokkuutta? Omituisissa ilmiöissä ufojen mahdollisuus otettiin huomioon.¹⁶

Ufoja on tutkittu 1940-luvulta lähtien ympäri maailmaa. 1950–1960-luvuilla Yhdysvalloissa suoritettiin laajamittaisia tutkimuksia pääasiassa ilmavoimien toimesta. Tutkimuksien tarkoituksena oli selvittää, ovatko ufot riski Yhdysvaltojen turvallisuudelle.¹⁷ Ufojen merkitystä kansalliselle turvallisuudelle tutkittiin myös Puolassa 1950-luvulta lähtien, koska Stalinin aikana ufotutkimukselle ei ollut sijaa. Puolan armeija ja erikoisjoukot keräsivät uforaportteja arvioidakseen, kuinka merkittäviä tapaukset olivat kansallisen turvallisuuden kannalta. Kaikki mahdolliset tutkimustulokset ja tiedot pidettiin kuitenkin salassa.¹⁸ Ufokuume oli maailmanlaajuinen ilmiö, koska havaintoja tehtiin ympäri maailmaa. Vuonna 1967 perulainen matkustajalentokone näki tuutin muotoisen esineen lentävän koneen lähetyillä. Sen aikana lentokoneen valot himmenivät ja radiosignaalit häiriintyivät. Vuonna 1967 Venezuelassa kalassa ollut asianajaja oli nähnyt vedestä tulleen Saturnuksen mallisen esineen, joka oli pyörinyt veden päällä ja sitten nopeasti kadonnut taivaalle. Havaintoja tehtiin esimerkiksi Saksassa vuonna 1973, Kanadassa vuonna 1974 ja Iranissa vuonna 1976.¹⁹

Ufohavainnot eivät pelkästään ole erikoisia valoja taivaalla. Luotettavat lähteet ovat raportoineet struktuurisia objekteja, joilla on kunnollinen rakenne ja toimintakapasiteetti. On havaittu sikarin, ovaalin, tuutin ja levyn muotoisia esineitä.²⁰ Havainnot voivat kulkea aalloissa. Aalloksi lasketaan, jos havaintoja tapahtuu erityisen paljon samalla alueella tai havaintojen kohteet muistuttavat toisiaan ulkonäöltään tai toiminnaltaan. Julkisuus ja aallot voivat kulkea käsi kädessä. Häivähdyksen omaisesti raportteja voi tulla nopeassa tahdissa median siivittämänä, jolloin ilmassa on ikään kuin innostusta asiaan kansalaisten keskuudessa. Toisaalta havaintoja voi tulla aktiivisesti ilman median kiinnostusta.²¹

¹⁶ Haapanen 2009, 106.

¹⁷ Ahonen 2012, 7.

¹⁸ Cielebias' 2015, 33.

¹⁹ Hall 2001, 47-49.

²⁰ Hall 2001, 35-36.

²¹ Hall 2001, 310.

3 Murroksen ja muutoksen aikakausi Suomessa 1960- ja 1970-luvulla

Suomessa sodan jälkeisestä säännöstelytaloudesta päästiin eroon 1950-luvulla, mutta voimakas muutos ajoittui 1960-luvulle ja 1970-luvun alkuun. Talouskasvusta seurannut elämän ennustettavuuden kasvu oli useimpia teollistuneiden maiden kansalaisia yhdistänyt kokemus, kun elintaso nousi. Kaupunkilähtöinen, teollisen yhteiskunnan kulttuuri ulottui kaikkiin väestöryhmiin ja kulttuurin eri osa-alueille. Muutos merkitsi murrosta, kun suomalaisten enemmistöstä tuli kaupungeissa asuvia palkkatyöläisiä, jotka olivat riippuvaisia kulutustavaramarkkinoista. Palkkatulojen ohella sosiaalipoliittiset uudistukset pienensivät vanhuuden, sairauden ja työttömyyden aiheuttamia taloudellisia ongelmia ja tasasivat kulutusmahdollisuuksia. Suomalaisessa yhteiskunnassa oli 1960-luvulla poikkeuksellinen tilanne, koska teollisuusväestö kasvoi yhä, vaikka sen osuus muissa teollisuusmaissa oli jo laskussa. Murros toteutui yhtä aikaa suomalaisen asumisen väljentymisen kanssa. 1960-luvulla muutoksesta puhuttiin paljon. Keskustelua käytiin perheen arvostuksesta, alkoholipolitiikasta, sukupuolimoraalista ja kirkon asemasta. Uskottiin, että nämä ilmiöt olivat muuttuneet tai joidenkin ainakin haluttiin muuttuvan. Muutoksen vaatimus ei koskenut vain yhteiskuntaa vaan yksilöä. 1970-luvulle oli ominaista raju rakennemuutos maaseutu - kaupunki akselilla ja taloudellisissa rakenteissa, opiskelijoiden poliittinen liikehdintä, reaalipolitiikan suuri näkyvyys yhteiskunnallisessa keskustelussa sekä suurten ikäluokkien tulo yhteiskunnan eri sektoreille.²²

Tuula Pere tarkastelee väitöskirjassaan 1960- ja 1970-lukujen yhteiskunnallista ja kulttuurista murrosta joukkoviestinnän kautta. Perinteiset arvot joutuivat koetukselle 1960- ja 1970-lukujen murroksenaikana. Erityisesti vanhan ja uuden polven näkemykset uskonnosta, maanpuolustuksesta ja sukupuolisiveellisyydestä poikkesivat toisistaan. Puoluepolitiikan lisäksi tärkeänä kanavana yhteiskuntakritiikin ja muutospaineiden julkituomiselle toimivat etujärjestöt, yksittäisten kysymysten ympärille ryhmittyneet liikkeet sekä opiskelija- ja kulttuuriradikalismi. Mielenpideristiriidat näkyivät myös sananvapauskonflikteina joukkoviestinnässä. Yhteistä kaikille yhteiskunnallisen murroksen ajan kriittisille suuntauksille oli niiden tarve saada äänensä kuuluville. Pereen mukaan mielipideilmaston ja yhteiskunnallisen tajunnan muutoksia edistivät olennaiset muutokset ulkoisissa edellytyksissä – kuten rakennemuutokseen liittyvät kokonaisten kansanosien elinkeinoja, koulutusta ja yleistä hyvinvointia koskevat muutokset – sekä laajentunut ja uudistunut joukkoviestintä. Sisäiseksi mekanismiksi hän katsoi kuuluvaksi elämäntapaan liittyneiden

²² Sarantola-Weiss 2003, 23, 350, 383.

muutosten kiihdyttämä henkinen muutos, joka näkyi erityisesti nuorison irtiottona vanhasta. Kansalaisten rohkaistuminen löysi kansainvälisiä esikuvia tehostuneen joukkoviestinnän kautta. Lisääntynyt hyvinvointi ja kohentuneet koulutusmahdollisuudet paransivat kansalaisten asemaa, ja mahdollisuuksia kiinnittää huomiota muuhunkin kuin elämän perustarpeiden tyydyttämiseen. 1960-luvulla painotettiin joukkoviestinnän suhdetta yhteiskunnan taloudelliseen ja poliittiseen perustaan, ja syntyneen massakulttuurin kuviteltiin kykenevän manipuloimaan ihmisiä. 1970-luvulla usko ihmisten yksilölliseen ajatteluun ja kannanmuodostukseen lisääntyi.²³

²³ Pere 2015, 138–139 172.

4 Kuusamon valoirmiö tammikuussa 1971

4.1 Valopallo jättää jäljen

Tammikuussa vuonna 1971 Kuusamon Saapungissa tehtiin havainto kirkkaasta valopallosta usean silminnäkijän toimesta. Valopallo oli edennyt hitaasti Saapunkijärven Pitkäperän yläpuolella kohti länttä. Pallo liikkui kävelyvauhtia 8–10 metrin korkeudella jään pinnasta. Lumimyrskystä huolimatta pallo eteni tasaisella vauhdilla ja valaisi ympäristöä noin kolmen kilometrin säteellä. Valopallon ohittaessa rannalla sijaitsevia taloja näistä oli hetkellisesti sammunut valot. Myöhemmin Kuusamon alueen sähköjakeluyhtiöstä kerrottiin, ettei tuona aikana ilmennyt sähkökatkoksia myrskystä huolimatta. Valopallo oli pysähtynyt noin kuuden aikaan aamulla Mauno ja Martta Talalan puutarhan taakse. Mauno Talala ei ehtinyt tutkia palloa tarkemmin, koska noin minuutin kuluttua pallo oli hävinnyt. Samaan aikaan sähköt olivat katkenneet minuutin ajaksi. Päivällä pariskunnan poika oli löytänyt pallon havaitsemispaikalta maasta erikoisen jäljen, joka oli noin kuusi metriä pitkä ja yli kolme metriä leveä. Jäljen keskellä oli havaittavissa päärynänmuotoinen jääkuoren peittämä alue, joka oli vihertävän värinen. Väri oli tummempi keskeltä ja vaaleni reunoja kohti. Lumikerros oli paikalta sulanut noin puoleen, mutta ei maahan asti. Jäljen keskellä oli puolentoista neliömetrin suuruinen alue, joka oli muodostunut sormen mittaisista jääpuikoista. Tieto oudosta tapahtumasta levisi valtakunnallisiin lehtiin. Oudosta valoirmiöstä ja sen jättämästä jäljestä tehtiin tutkimus. Virallinen selitys tapahtuneesta saatiin tohtori Birger Wiikiltä geologian tutkimuskeskuksesta. Ensin Wiik oli sitä mieltä, että ilmiön silminnäkijät olivat yhdistäneet havainnossaan kaksi asiaa: meteoriitin putoamisen ja luonnollisella tavalla jäätyneen veden.²⁴

Tapausta käsiteltiin Helsingin Sanomissa tammikuun lopulla vuonna 1971. Tohtori Birger Wiik pysyi alkuperäisessä kannassaan, että havaintoon liittyi kaksi erilaista ilmiötä, mutta muutti teoriaansa. Saatuaan näytteen oudosta jäljestä, hän teki johtopäätöksen, että likajälki oli vain pihamaalle heitettyä tiskivettä. Jälkeen liitetty valoirmiö oli Wiikin mukaan salama. Vaikka havaintohetkellä oli talvi ja kova lumipyry, Wiik ei pitänyt tätä seikkaa poissulkevana salamalle. Wiikin kokemuksen mukaan selittämättömät valoirmiöt yhdistetään maasta löydettyihin jälkiin ja tuntemattomaan saasteeseen. Artikkelissa Wiik mainitsi, että outojen valoirmiöiden sattuessa ihmiset usein menevät ulos katsomaan löytyisikö mitään jälkiä. Jos jotakin tavallisuudesta poikkeavaa löytyy, sitä pidetään

²⁴ https://www.fufora.fi/artikkeleita/tunnetuimpia_suomalaisia_ufotapauksia#Kuusamo,%20Saapunki. Luettu 12.10.2020.

ufon aiheuttamana. Hän myös ihmetteli, miksi Pohjois-Suomesta tuli useita vihjeitä ja havaintoja selittämättömistä valoilmiöistä.

Tähtitieteellisen yhdistyksen Ursan sihteeri Antti Janneksen mukaan ei voitu tehdä sellaista olettamusta, että pohjoissuomalaiset näkisivät ufoja enemmän kuin muut. Hänen mukaansa pohjoisessa oli ollut parempia edellytyksiä valoilmiöiden havainnoinnille ja Kiirunan rakettikokeiden jälkeen niitä oli nähty Lapissa useita. Jannes antoi fysikaalisia selityksiä tuntemattomille valoilmiöille; ne voivat olla tulipalloja, tähdenlentoja, lentokoneita, kangastuksia tai havaintopalloja. Hän antoi esimerkin myös psykologisesta jälkikuvasta, mikä tarkoittaa sitä, kun katsoo kirkkaaseen lamppuun ja sen jälkeen taivaalle, voi nähdä lampun valon taivaalla. Hänen mukaansa näin käydessä ihmiset kuvittelevat nähneensä ufon.²⁵

Atso Haapanen antaa oman selityksensä Suomessa nähdylle oudoille valoilmiöille teoksessaan *Puolustusvoimien ufohavainnot 1933–1979*. Haapasen mukaan suurin osa Suomen valoilmiöistä johtui rakettien laukaisuista, ilmakehässä palavista satelliittien tai rakettien jäännöksistä. Nähdystä esineistä valtaosa oli ilmakehään lähetettyjä tutkimuspalloja, joiden tarkoitus oli tutkia esimerkiksi revontulia. Ilmavoimien tutkat havaitsivat tällaisia palloja 1960–1970-luvuilla joka kuukausi kymmeniä, lähinnä Ruotsin puolella, mutta osa palloista ajalehti tuulen mukana Suomen puolelle. Ohjeeksi annettiin, että mikäli pallo tulee alle kymmenen kilometrin korkeuteen, siitä ilmoitetaan lennonjohtoon, jotta se ei aiheuttaisi vaaraa lentoliikenteelle. Pohjois-Suomessa tehtiin useita havaintoja, koska Ruotsilla oli avaruuskeskus Kiirunassa. Sieltä ammuttiin sekä Ruotsin omia että Euroopan avaruusjärjestön ESA:n raketteja ja tutkimuspalloja. Myös Pohjois-Norjasta lähetettyjä raketteja voitiin havaita Suomen puolella. Satelliittien lisäksi ihmiset havaitsivat muitakin valoilmiöitä. Koska sotilasviranomaiset eivät usein kertoneet siviileille ilmiön todellista aiheuttajaa, huhut ufoista levisivät nopeasti. Sotilasviranomaisten tuntemat ilmiöt eivät olleet kaikkien tiedossa, joten suuri yleisö tulkitsi ne tuntemattomiksi.²⁶ Kun ilmiöt olivat suurelle osalle kansalaisista tuntemattomia, niistä oli helppo levittää erilaisia uskomuksia ja huhuja.

4.2 Virallinen lausunto haastetaan

Vaikka Kuusamon valopallostä ja sen jättämästä jäljestä tohtori Birger Wiik oli antanut oman virallisen lausuntonsa, kaikki eivät olleet tutkimustulokseen tyytyväisiä. Ufotutkija ja insinööri Ahti J. Karivieri oli sitä mieltä, että Wiik puhuu sitä, mitä hänet on laitettu puhumaan. Helsingin Sanomien

²⁵ 'Tohtori Birger Wiik: Kuusamon ufo-saaste olikin tiskivettä', *Helsingin Sanomat* 23.1.1971.

²⁶ Haapanen 2009, 7,8, 14–17.

haastattelussa Karivieri luonnehti tohtori Wiikiä arvostetuksi ja kunnioitetuksi tutkijaksi, joka sai valtion palkan ja toimi ohjesääntöjen mukaan. Karivierin mielestä Wiik ei pitänyt ufotutkimuksia arvokkaina ja antoi lausuntonsa Kuusamon tapauksesta ilman tutkintaa. Wiikin lausunnon tarkoituksena oli lopettaa tutkimukset. Koska Wiikin kiinnostuksen puute aiheeseen tiedettiin, tutkimukseen otettiin runsaasti muita tutkijoita Helsingin ja Oulun yliopistoista. Hän oli sitä mieltä, että mikään tutkimus ei saisi loppua yhden tutkijan ennakoasenteiden vuoksi. Karivierin mukaan nuoren polven tutkijoissa oli monia, joita tutkimus kiinnosti, mutta heidän mahdollisuutensa olivat pienet ja vapaus rajoitettu. Löydetyistä jäljestä hän totesi, ettei jäätymisjälki ole voinut syntyä tiskivedestä, koska paikalla havaittiin pystyyn kasvaneita jääpuikkoja, jotka olivat onttoja.²⁷

Ufotutkijat olivat tohtori Birger Wiikin tiskivesiteoriaa vastaan. He moittivat myös rajavartiostoa siitä, ettei sen toimesta tehty säteilymittauksia heti kun ilmiöstä oli ilmoitettu, koska tutkijoiden mukaan tapauksien yhteydessä saattoi esiintyä ihmisille vaarallisia säteilymääriä. Kun näytettä mitattiin Oulussa, siitä ei havaittu radioaktiivisuutta. Ufotutkijoiden näkemyksen mukaan tämä johtui siitä, ettei näyte ollut tutkimushetkellä tuore. Näytemassasta löytyi kuitenkin titaania, kalsiumia, kaliumia, piitä, rautaa ja natriumia. Kasvitieteen laitoksella työskennellyt maisteri Matti Kauppi oli yksityisesti tehnyt testejä kasvimassasta. Hän kuitenkin totesi, että asian selvittämiseksi olisi vertailtava näytettä ufon laskeutumipaikan vierestä otetusta näytteestä. Kasvimassassa ei ollut tapahtunut palamista, joten ilmiö ei ole synnyttänyt suuria lämpötiloja. Oulun teknisellä oppilaitoksella suoritettiin mikroanalyysi, jonka mukaan näytemassassa esiintynyt titaani olisi saattanut olla tapahtumapaikalla maassa jo ennen ilmiön tapahtumista.²⁸ Helsingin Sanomissa uutisoitiin ufokerhon ilmoituksesta, jossa kerrottiin tutkinnan viemistä kansainväliselle tasolle. Osa Helsingissä ollutta näytettä päätettiin lähettää kansainvälisen ufotutkimusorganisaation välityksellä tutkittavaksi englantilaisiin laboratorioihin. Suomalaisten tutkijoiden mukaan jälki ei ole voinut olla ihmisten aikaansaama. Kemiaaliset analyysit osoittivat, ettei kyseessä ole ollut valopommi tai tavallisella polttoainesuihkulla toimiva laite, koska ilmiöstä ei ole jäänyt palamisjätteitä.²⁹

Kuusamon erikoinen valoilmiö ja sen tutkimus huomioitiin myös Yleisöltä -palstalla. Nimimerkki *Sitoutumattomien tieteellisten tutkimuksen puolesta* piti luonnollisena, että Wiikin antama lausunto oli kielteinen. Tätä hän perusteli kirjoittamalla, ettei julkisen tahon edustajan sovi esittää virallisesti

²⁷ 'Tiskivesiteoria kiistetään Oulussa', *Helsingin Sanomat* 23.1.1971.

²⁸ 'Ufo-jäljen titaani kiinnostaa tutkijoita', *Helsingin Sanomat* 15.1.1971.

²⁹ 'Kuusamon ufo-näyte tutkitaan Englannissa', *Helsingin Sanomat* 26.1.1971.

hyväksytyistä näkökulmista poikkeavia mielipiteitä. ”Jollei kysymyksessä olisi vakava asia, tohtori Wiikin antama ilmiön selitys olisi yksi ja hausimmista mitä vuosiin on kuultu. Onneksi muut jatkavat tutkimuksia”, nimimerkki kirjoittaa.³⁰

Helsingin Sanomien uutisen mukaan Oulun yliopiston ohjesääntö jarrutti ufotutkimuksia, koska tutkijat saivat tehdä kokeita ainoastaan yksityisajallaan ja siinä tapauksessa, että tutkimuksien voitiin katsoa hyödyttävän menossa olevaa tutkimuskokonaisuutta. Ufotutkijat eivät saaneet mainita laitoksensa nimeä lausuntoja antaessaan, vaan heidän tuli ilmoittaa tuloksista yksityishenkilöinä. Ahti J. Karivieri luonnehti tilannetta siten, että vanhemmat tutkijat pelkäsivät auktoriteettinsa puolesta ja pysäyttivät ufotutkimukset ulkopuolelta. Vanhemmat tutkijat uskoivat arvostuksensa laskevan kansalaisten silmissä, jos tiedemies erehtyi tutkimaan ufoja.³¹

Myöhemmin saman vuoden huhtikuussa Karivieri puhui Jyväskylän teknillisen seuran kokouksessa, miten useita havaintoja oli ilmennyt kahden viikon kuluttua siitä, kun ydinpommi oli räjäytetty. Joulukuussa Yhdysvalloissa oli räjäytetty maanalainen atomipommi. Myös Neuvostoliitto oli samana aamuna räjäyttänyt oman pomminsa, joka tosin oli ollut Yhdysvaltojen pommia pienempi. Kun tieto räjäytyksistä oli saatu, Oulun ufokerho oli seurannut tilannetta. Heidän aavistuksensa olivat osuneet oikeaan, koska vuodenvaihteessa raportoitiin useista ufohavainnoista. Uutisen mukaan niistä mielenkiintoisin oli Kuusamon Saapungin valopallo. Karivieri oli puhunut Kuusamon tapauksesta ja sanonut tutkimuksen yhteenvedon olevan valmis kesällä.³² Ufotutkijat olivat olleet tarkkoina ydinpommien räjähdysten aikana ja olleet tiedostavia tällaisten räjäytyksien vaikutuksista. Koska he olivat odottaneet havaintoja, voidaan väittää heidän olleen tietoisia siitä, että kaikki ufohavainnot eivät liittyneet muilta planeetoilta tullessiin avaruusaluksiin.

Kuusamon tapauksesta tekee mielenkiintoisen se, että siihen annettiin viralliselta taholta syy ja lausunto melko nopeasti. Tohtori Birger Wiik edusti tässä tapauksessa valtion virallista näkökantaa ja pyrki lausunnollaan lopettamaan ylimääräiset tutkimukset. Koska ufotutkijat eivät olleet tyytyväisiä hänen antamaansa tulokseen, he päättivät jatkaa omia tutkimuksiaan koskien maasta löytynyttä likäjälkeä. Tutkimuksia koskevissa uutisissa ufotutkijat pyrkivät korostamaan tekevänsä tieteellistä tutkimusta, ei pelkkää harrastelua. Tieteellisyyden korostaminen liittyy siihen, että he yrittivät saada asian vaikuttamaan mahdollisimman vakavasti otettavalta, koska Wiikin tiedettiin

³⁰ 'Kuusamon ufo', nimimerkki Sitoutumattomien tieteellisten tutkimuksen puolesta, *Helsingin Sanomat* 26.1.1971.

³¹ 'Ufo-tutkimuksia vain yksityisajalla Oulun yliopistossa', *Helsingin Sanomat* 22.1.1971.

³² 'Ufo-tutkimuksista tulokset kesällä', Maire Vaajakallio, *Helsingin Sanomat* 27.4.1971.

kokevan aiheen arvottomaksi. Wiikin innottomuus aihetta kohtaan saatettiin kokea valtion innottomuutena, olihan ufoharrastajat kritisoineet myös rajavartiolaitosta. Uutinen siitä, että ufotutkijoiden oli tehtävä tutkimuksia vapaa-ajallaan eivätkä he saisi liittää omiin lausuntoihinsa esimerkiksi yliopiston nimeä, kertoo siitä, että viralliset tahot eivät tukeneet ufotutkimuksia. Ufotutkijoita saatettiin pitää yhtä tärähtäneinä kuin ufohavaintojen tekijöitä, koska heidän tutkivat ilmoitettuja havaintoja.

Ahti J. Karivieri pääsi jälleen lehteen, kun hän oli kieltäytynyt osallistumasta TV 2:n ajankohtaisohjelmaan, jossa oli tarkoitus käsitellä uforintamalla esiin tulleita seikkoja ja periaatteellista kysymystä: uskooko hän ufoihin. Karivieri oli kieltäytynyt perusteenaan, että TV 2:n näkyvyysalue ei ulottunut parhaille ufoalueille eli Pohjois-Suomeen. Oulun yliopiston tutkijoiden nimiä ei enää haluttu julkisuuteen, koska kun pari nimeä oli tullut ilmi, he olivat saaneet puhelinsoittoja ulkomaalaisia sotilasmiehiä myöten. Uutisessa mainittiin Pudasjärven Iso-Syötteen seuduilla tehty useita havaintoja. Kaksi havainnon tekijää mainitaan nimeltä, Urpo Illikainen ja Aatu Tumelius, jotka olivat seuranneet puolentunnin ajan traktorin hytistä punertavaa munanmuotoista esinettä, joka oli lähettänyt traktoria kohti häikäiseviä valosuihkuja. Esine oli lentänyt arvion mukaan sadan metrin päässä maan pinnasta, noussut ja kadonnut metsärajan taakse.³³

Tämä uutinen on kaksijakoinen ja kertoo eri tavoista esittää ufohavainnot ja niiden tutkimus. Ensimmäisessä osassa keskityttiin siihen, kuinka ufotutkijat tarvitsevat työrauhaa tutkimuksiansa tekemiseen ja saavat puhelinsoittoja. Uutisessa mainitaan soittojen tulleen armeijaan kuuluvilta henkilöiltä, mutta ei mainita sitä, saivatko tutkijat minkäänlaisia häiriösoittoja tai ahdisteluja muilta ihmisiltä. Jos ufotutkijat ilmoittivat lehdessä tarvitsevansa työrauhaa, voisi kuvitella sen johtuvan jonkinlaisesta häiriökäyttäytymisestä heitä kohtaan. Toisessa osassa puolestaan kuvaillaan melko värikäs kertomus kahden puutavaran ajossa olleiden miesten havainnosta. Ensimmäinen osa on asiallinen ja esittää tutkijat vakavasti otettavassa valossa, koska jopa ulkomaalaisia sotilaita on kiinnostanut heidän tutkimuksensa. Toisaalta kirjoittaja on päättänyt yhdistää uutiseen korkealentoisen tarinan, joka asettaa ilmiötä seuranneet, nimeltä mainitut, miehet kyseenalaiseen valoon. Koska juttu on otsikoitu *"Ufo-tutkijat haluavat työrauhaa"*, herää kysymys, miksi tutkijat ansaitsevat rauhansa mutta eivät ufohavaintoja tehneet.

³³ 'Ufo-tutkijat haluavat työrauhaa', *Helsingin Sanomat* 27.1.1971.

Sanomalehtien rakenteelliset suhteet olivat muuttuneet, koska puoluesidonnaisuus väheni ja jakautuminen niin sanottuihin ykkös- ja kakkoslehtiin vahvistui. Journalistisessa kulttuurissa tapahtui avautumista ja monipuolistumista, mutta sanomalehdistöön kohdistui kuitenkin ulkopoliittisia paineita, sillä varsinkin sitoutumattoman lehdistön puolella ei aina toimittu virallisen linjan mukaisesti. Presidentti Kekkonen ja sanomalehtien välillä ilmeni näkemuseroja siitä, sopiiko lehdistölle haastajan rooli vai olisiko tyydyttävä virallisen linjan tukemiseen tai ainakin myötäilyyn. Sanomalehtien kokonaislevikki kasvoi 1950-luvun alusta kolmessa vuosikymmenessä 78 prosenttia. Levikkiään kasvattivat erityisesti puoluesidonnaisuudestaan luopunut Helsingin Sanomat sekä suurimmat paikallislehdet. Sanomalehdistön sitoutumattomat painotukset vastasivat lukijoiden mieltymyksiä, joissa korkealle nousivat avoimen ja monipuolisen viestinnän lisäksi myös viihteellisyyden odotukset.³⁴ Ufot ja niiden tutkijat ylittivät uutiskynnyksen. Vuonna 1971 Kuusamon Saapungin valopallon jälkeen Helsingin Sanomissa julkaistiin aiheesta useita uutisia erilaisista näkökulmista. Helsingin Sanomissa otettiin huomioon kansalaisten kiinnostus ufoja kohtaan runsaan uutisoinnin muodossa, ja sanomalehti pysytteli niin sanotusti ajan hermolla.

³⁴ Pere 2015, 185–188.

5 Ihmiset ufohavaintojen takana

5.1 Ufoharrastaja totuudenetsijänä

30.1.1971 Helsingin Sanomissa julkaistiin artikkeli, joka käsitteli ufojen tutkimista pudasjärveläisen harrastelijan Atte Särkelän näkökulmasta. Muutamien kuukausien aikana hän oli onnistunut saamaan useita kuvia taivaalla näkyvistä valoista. Särkelä piti tarkkaa päiväkirjaa kotiseuduillaan havaituista ilmiöistä ja omisti useita ufoihin liittyviä teoksia. Hän ei kuitenkaan mainitse kuuluvansa mihinkään tiettyyn ufoharrastelijaryhmään. Mielenkiintoisinta haastattelussa on Särkelän näkemys ufohavaintojen tekijöihin kohdistuvasta pilkasta ja mihin se voi johtaa. Artikkelissa Särkelän kuvailtiin olevan vahvaa tyyppiä, joka ei vähästä hetkahda. Silti hän kertoi aluksi epäröineensä tuoda julki ensimmäisiä havaintojaan, jotta naapurit eivät pääsisi nauramaan hänelle. Hän kuitenkin päätti myöhemmin kertoa kokemuksestaan, koska koki sen edesauttavan outojen ilmiöiden tutkimista. Särkelä perusteli päätöstään toteamalla, että parhaimmat havainnot olivat tietämättömissä. Hänen mukaansa kaikki eivät uskaltaneet kertoa ufohavainnoista, koska pelkäsivät joutuvansa ”pehmytpäisten kirjoihin”. Mitä enemmän ufoista puhuttaisiin avoimesti, sitä useammat ihmiset uskaltautuisivat tulla esiin omien kokemustensa kanssa. Vaikka Iso-Syötteen suunnalla oli nähty useita outoja ilmiöitä ja niistä saadut kertomukset olivat samansuuntaisia, pilkka ja iva olivat saaneet ihmiset varovaisiksi. Artikkelissa mainittiin lyhyesti kahdesta tapauksesta, joissa havaintojen tekijät olivat vaienneet kokemuksistaan lähes täysin, muuttuneet synkkämielisiksi ja joutuneet sairaalahoitoon. Särkelä kertoi tuntevansa näistä toisen ja epäili kokemuksen olleen kyseiselle pojalle liian voimakas kestettäväksi. Myös Kainuussa oli ollut tapaus, missä havainnon tekijä oli muuttunut synkäksi ja joutunut sairaalaan hoidettavaksi.³⁵

Kirjoituksessa kuvattiin, miten Koillismaan asukkaat olivat vahvasti jakautuneet kahteen eri leiriin ufoihin liittyvissä asioissa. Toiset uskoivat ja olivat vakuuttuneita näkemästään, ja toiset selittivät ufot revontuliksi, salamoiksi, jälkikuviksi tai harhoiksi. Ufotutkijoista oli tehty lahkolaisia, mutta tutkijat puolestaan yrittivät todistaa ufohavaintoja tehneet aivan tavallisiksi tervejärkisiksi kansalaisiksi. Useat havaintoja tehneet eivät olleet pelänneet outoja valoilmiöitä vaan ympäristön reaktioita. Esimerkki tällaisesta vastakkainasettelusta tapahtui, kun Suomussalmelta saapui Pudasjärvelle useita ufokerholaisia keskustelemaan kokemuksistaan. Seurueeseen oli kuitenkin eksynyt muutama ”uskoton” eli ufoasiaa vastustavia henkilöitä, jotka olivat saaneet aikaan kiivaan väittelyn kerholaisten kanssa. Särkelän mielestä kaikenlainen kiihkoilu asiasta tavalla, joka viittaa

³⁵ 'Pudasjärvellä vaanitaan ufoja infrapunakameroin', Mauno Saari, *Helsingin Sanomat* 30.1.1971.

uskoon puolesta tai vastaan, on asiatonta. ”On oltava kiinnostunut, mutta ei tunteellinen”, hän totesi haastattelussa. Oulun ufokerhon puheenjohtaja Matias Päätaalo arveli suurimman syyllä havainnoista ilmoittamatta jättämiseen olleen pelko yhteiskunnan aseman vaarantumisesta. Päätaalo katsoi ufokeskustelun olevan jo siirtymässä asiatasolle, mutta hänen mukaansa olisi tarvittu vahva yksilö, jotta tällaisiin asioihin voisi suhtautua kuin mihin muuhun asiaan tahansa. Kenttätyöhön sopi parhaiten harkintakykyinen, rohkea ja viileästi asiaan suhtautuva henkilö. Hänen mukaansa myös tiedemiestasolle olisi ollut tarvetta kiihottomalle ja rohkealle suhtautumistavalle³⁶

Pitkä henkilöhaastattelu ufoharrastelijasta ei ollut kovin tavanomainen artikkeli. Minna Sarantola-Weiss avaa henkilöhaastattelujen suosiota sisustuslehtien kautta. Hänen mukaansa 1970-luvulla henkilöaineen osuus kasvoi nopeasti. Henkilöartikkeleiden suuri suosio selittyy sillä, että lukijan on helpompi hahmottaa monimutkaisia kysymyksiä ja syy-seuraussuhteita, kun ne voidaan ankkuroida johonkin ihmiseen. Kun lukija kutsutaan mukaan julkisuudenhenkilön elämän intiimiin kehään, lukijan ja kohteen välille syntyy henkilökohtainen kontakti.³⁷ Vaikka Sarantola-Weiss kirjoittaa sisustuslehdistä, voi ajatusta soveltaa myös Atte Särkelän haastatteluun. Henkilöhaastattelu ufoharrastajasta avasi Helsingin Sanomien lukijoille syy- ja seuraussuhteita sille, miksi ihmiset jättävät ilmoittamatta omista havainnoistaan. Lisäksi Särkelä painotti kiihottomaa suhtautumistaan ufoihin, jonka avulla yleisölle voitiin tuoda julki, etteivät kaikki ufoharrastelijat usko avaruusolentoihin, vaan ovat vain kiinnostuneita taivalla näkyvistä oudoista ilmiöistä. Lyhyt kommentti sairaalaan päätyneistä havaintojen tekijöistä tuo lukijoille esille, kuinka yleisellä ilmapiirillä ja oudoilla kokemuksilla on ollut vaikutusta havaintojen tekijöihin. Tällä tavalla on saatu luotua Sarantola-Weissin esittämää tunnesidettä kohteen ja lukijan välille.

Jotkut paranormaaleihin ilmiöihin uskovat, että he löytävät niin sanotun totuuden, jota kukaan muu ei ole löytänyt, esimerkiksi todistamalla avaruusolioiden olemassaolon. Todistusaineiston etsiminen voi olla jännittävää ja totuuden etsiminen voi tarjota eräänlaisen valaistumisen kokemuksen.³⁸ Särkelän haastattelussa on nähtävissä tällaista totuuden etsimistä, koska hän aikoi jatkaa epätarkkojen kuvien ottamista ja muistiinpanojen tekemistä. Lisäksi hän mainitsi, että uskoi ufojen arvoituksen ratkeavan mahdollisesti tulevan sukupolven aikana. Ufot siis nähtiin eräänlaisena arvoituksena, jonka ratkeamista odotettiin. Haastattelussa mainittiin myös uskonasiat ufoihin

³⁶ 'Pudasjärvellä vaanitaan ufoja infrapunakameroin', Mauno Saari, *Helsingin Sanomat* 30.1.1971.

³⁷ Sarantola-Weiss 2003, 175-176.

³⁸ Bader, Baker, Mencken 2010, 38.

liittyen. Vaikka Särkelä painotti ilmiön tutkimisen tärkeyttä uskon puolustamisen sijaan, hän kuitenkin itse uskoi havaintoihinsa, koska piti niiden tutkimista tärkeänä. Särkelän haastattelusta tuli ilmi, että hän kuului maltillisiin harrastelijoihin, jotka halusivat selvittää outojen ilmiöiden syy, eivätkä väittäneet tunnistamattomien valoilmioiden olleen avaruusaluksista peräisin. Artikkelissa on kuitenkin nähtävissä vastakkainasettelua uskovien ja uskomattien välillä.

5.2 Yksityisyys koetuksella

Radiosta kuultua -osastolla Gustav Öhquist kirjoitti lentävien lautasten elävän korkeasuhdanteen aikaa vuonna 1971. Kuusamon ufohavainnoille etsittiin radion iltapäiväohjelmassa luonnollista selitystä. Jutussa mainittiin, että ohjelmassa oli keskusteltu selityksen löytyvän mahdollisesti satelliiteista, kantoraketeista ja kaikista niistä esineistä, jotka kiertävät maapalloa. Insinööri Pertti Jotuni ei pitänyt salamateoriaa uskottavana. Ohjelmassa oli tarkasteltu myös toista tapausta, jossa esiintyi pieni pyöreä lentävä lautanen, jonka sisältä oli tullut esiin pieni elävä olento, jolla oli iso pää ja pieni vartalo sekä rinnassa vilkkuva valo. Havainnon tehnyt mies oli myöhemmin sairastunut. Epäiltiin, oliko mies sairastunut sen vuoksi, että pieni olento oli jollain tavalla käynyt häneen käsiksi työntäen ja vetäen voimakkaasti. Haastateltavana oli ollut lääkäri, jonka näkemyksen mukaan kyseessä saattoi olla ”harvinainen näköharhoja aiheuttava sairaus.” Ilmeisesti muutkin miehen oireet olisivat viitanneet kyseiseen sairauteen, mutta kaikkia ei tällainen selitys miellyttänyt. Pertti Jotuni asettui puolueettomalle kannalle ufoja koskien mainiten samalla, ettei kokenut tätä asiaa tärkeäksi.³⁹

Tämä kirjoitus radio-ohjelman pohjalta yhdistyy Atte Särkelän haastatteluun, koska molemmissa jutuissa mainittiin, miten ufokokemuksen jälkeen osa näkijöistä oli sairastunut. Lääkäri antoi oman selityksensä ja mahdollisesti viittasi skitsofreniaan mainitsematta sairauden nimeä. Tapa, jolla lääkäri on kuvaillut sairautta, teki miehestä ja hänen havainnostaan heti epäuskottavan. Pertti Jotunin kommentti, ettei hän kokenut asiaa tärkeäksi, liittyi mielestäni enemmän ufoihin yleensä kuin miehen sairastumiseen oudon kokemuksen jälkeen. Ajatuksia herättää ylipäättään sairastuneen miehen mainitseminen. Miehen sairastuminen otettiin esille sen vuoksi, että sen avulla pystyttiin perustelemaan osan havainnoista olevan mielen harhoja eikä mitään todellista. Lääkärin paikallaolo ja selitys harvinaisesta sairaudesta oli tapa korostaa, kuinka epänormaalia yliluonnolliset kokemukset olivat. Jutussa ei mainittu, ketkä eivät olleet tyytyväisiä lääkärin selitykseen, mutta eittämättä muilla ufohavainnon tekijöillä ja ufotutkijoilla olisi ollut eriäviä mielipiteitä. Kaikki

³⁹ 'Radiosta kuultua', Gustav Öhquist, *Helsingin Sanomat* 5.2.1971.

havaintoja tehneet eivät olleet mieleltään sairaita ja tiesivät sen itse, ufotutkijat puolestaan saattoivat narkästyä siitä, että havainnon tehnyt leimataan sekä radiossa että lehdessä sairaaksi.

Ufotutkimuksen tieteellisyyttä yritti perustella Kansainvälinen UFO Tutkimusvirasto vuonna 1970 omalla tiedotuksellaan Yleisöltä -osastolla. Tutkimusvirasto kertoi nimensä johtuvan siitä, että se pyrki olemaan yhteydessä alan ulkomaisiin tutkimuslaitoksiin ja luomaan lisää yhteyksiä. Tutkimusvirasto keskittyi objektiiviseen tutkimus- ja tiedotustoimintaan, koska kokivat, että paikalliset yhdistykset ja kerhot uutisoivat vain omaa jäsenkuntaansa. Kirjoituksen mukaan vain asiallisella informoinnilla voitaisiin saada aikaan sekä asiallisia tutkimustuloksia että poistaa lieveilmiöitä, jotka seurasivat tieteellistä ufotutkimustyötä. Kirjoituksessa katsottiin, että objektiivisesti ufoja tutkivia on lieveilmiöiden seurauksena nimetty uskonkultin luojiksi, ja tämän takia parhaat havainnot jäisivät ilmoittamatta. Havainnon tekijä jätti usein ilmoittamatta, koska pelkäsi leimautuvansa. Tutkimusvirasto korosti, että kaikki ufoja tutkivat eivät väitä outojen ilmiöiden olevan avaruusaluksia, vaan piti tärkeänä tutkia myös tuntemattomia luonnonilmiöitä. Tiedotteessa vedottiin havainnon tekijöitä ilmoittamaan tiedoistaan, ja että ilmoittaneiden nimet jäävät vain viraston tietoon. Myös kaikkien tieteenalojen tiedemiehiä pyydettiin auttamaan ufotutkimuksia eteenpäin. Samainen Tutkimusvirasto vaati muutaman kuukauden päästä uusia havaintoja, nimet jäisivät luonnollisesti vain tutkijoiden tietoon. Kirjoituksessa valitettiin radion ja television tiedotustoiminnan puutetta, vaikka lehdistön kanta oli muuttunut suosiollisempaan suuntaan.⁴⁰ Havaintoja toivoi myös Suomen UFO-tutkimus kahta vuotta aiemmin. Sen ilmoituksessa otettiin esille ihmisten havaintojen salassa pito, koska näkijöitä on pidetty enemmän tai vähemmän epänormaaleina yksilöinä. Tässäkin ilmoituksessa korostettiin, että annetut tiedot pysyvät luottamuksellisina.⁴¹

Kansainvälisen UFO Tutkimusviraston tiedotteessa on havaittavissa samanlaisia teemoja kuin Atte Särkelän haastattelussa. Molempien kirjoitusten taustalla vaikutti ajatus siitä, että parhaimmat ufohavainnot jäivät ilmoittamatta, koska ihmiset pelkäsivät leimautuvansa tai joutuvansa pilkan kohteeksi. Koska Tutkimusviraston tiedotukset oli julkaistu vuotta ennen henkilöhaastattelua ja Suomen UFO-tutkimuksen ilmoitus kolmea vuotta aikaisemmin, voidaan päätellä, ettei tilanne ollut parissa vuodessa muuttunut. Miten ufohavainnon ilmoittajien nimet päätyivät julkiseen tietoon?

⁴⁰ 'Tieteellistä ufo-tutkimusta', Kansainvälinen UFO Tutkimusvirasto, *Helsingin Sanomat* 26.1.1970.

⁴⁰ 'Ufot lentävät yhä', Kansainvälinen UFO Tutkimusvirasto, *Helsingin Sanomat* 19.5.1970.

⁴¹ 'Lentävät lautaset', Suomen UFO-tutkimus, *Helsingin Sanomat* 15.6.1968.

Tutkimusvirasto korosti henkilötietojen jäävän salaisiksi, mutta kuitenkin 1970-luvulla havainnoista kertovien nimiä oli päässyt julkisuuteen. Lisäksi monissa uutisissa, joissa kerrottiin ufohavainnoista, mainittiin havaintojen näkijöiden nimet, esimerkiksi Kuusamon Saapungin tapauksessa.

Uudenlainen journalismi nousi esiin 1960- ja 1970-luvuilla osittain television vaikutuksesta. Mahdollisesti eniten yleistä keskustelua jo aikanaan herättänyt ilmiö oli sensaatiolehdistön synty ja nopea kasvu. Ilmiö oli niin merkityksellinen, että se johti lainsäädäntötoimiin yksityisyyden suojaa koskevissa kysymyksissä. Yksityisyyden suojan kansainvälinen kehitys käynnistyi varsinaisesti vasta toisen maailmansodan jälkeen. Yksityisyyden suojaa koskevien säännösten uudistaminen koettiin välttämättömäksi yhteiskunnan ja joukkoviestinnän kehittyessä. Yksityiselämän suojaa koskeva pohjoismainen sääntely 1970-luvun lopulla oli maittain eri vaiheissa. Suomessa oikeusministeriön asettama painovapaustoimikunta oli aloittanut työnsä vuonna 1971. Sen tehtävään kuului selvittää mahdollisuuksia yksityiselämän loukkaamattomuuden suojan parantamiseen. Mainittiin tarve kiinnittää huomiota kaupallisessa lehdistössä ilmenneeseen sensaatiohakuisuuteen uutisointiin ja niiden oikeusturvaa loukkaavaan luonteeseen. Oli selvää, että jouduttiin tasapainoilemaan toisaalta yksityisyyden suojan ja lehdistön vapauden turvaamisen välillä.⁴²

5.3 Minkälaiset ihmiset näkivät ufoja?

Ufoista oltiin montaa mieltä ja usein mielipiteet tuntuivat jakautuvan joko puolesta tai vastaan. Otin käsittelyyn kaksi mielipidekirjoitusta, joissa tuodaan esille vastakkaisia mielipiteitä ja perusteluja. Vuonna 1971 Helsingin Sanomissa käytiin keskustelu ufohavaintojen tekijöistä Yleisöltä -osastolla nimimerkin *Ei usko ufoihin* ja Ritva Karivierin välillä. Nimimerkin mukaan ufotutkimus oli aloitettu väärin, koska olisi tutkittava ufojen näkijöitä. Hän otti esimerkin 20 vuoden takaa, jolloin kaksi miestä oli nähnyt jäätyneelle järvelle laskeutuneen ufon, joka hävisi pian. Hän piti tärkeänä mainita, että näkyä edelsi 50-vuotispäivät ja 8 pulloa jaloviinaa. Kirjoittajan näkökanta oli, ettei yliherkkien avaruusharrastajien juttuja tulisi ottaa vakavasti.⁴³ Ritva Karivieri vakuutteli vastineessaan, että ufoja havainneiden ihmisten luotettavuus tarkistetaan, koska vain luotettavat havainnot julkaistaan alan kirjoissa ja lehdissä. Karivierin mukaan ufoja näkivät kaikenlaiset ihmiset; tiedemiehet, lentäjät, insinöörit, poliisit, tähtitieteilijät ja kunnan kansalaiset. Lentäjät olivat seuranneet ufoja ilmassa samaan aikaan kuin silminnäkiäjät olivat todistaneet samaa havaintoa maasta käsin, kun ilmiö oli näkynyt tutkan kuvapinnalla. ”Juovuksissa koko joukko, epäilemättä, ja vielä virantoimituksessa”,

⁴² Pere 2015, 191, 216.

⁴³ 'Tutkitaanpa myös ufojen näkijöitä', nimimerkki Ei usko ufoihin, *Helsingin Sanomat* 4.2.1971.

Karivieri näpäytti. Hän jatkoi perustelemalla ufohavaintojen todenperäisyyttä esimerkiksi Pluto-planeetan löytäjän tohtori Clyde Tombaughin raportoimasta sikarin muotoisesta esineestä, jossa oli valaistu ikkunarivi. Ilmiötä oli todistamassa myös tohtorin perhe. Karivierin mielestä tällaista kuuluisaa astronomia ei voitu leimata yliherkäksi avaruusharrastelijaksi. Lisäksi hän esitti, että YK:n pääsihteeri oli sanonut ufojen olevan tärkein ongelma Vietnamin sodan jälkeen. Lopuksi kirjoittaja suositteli tutustumaan alan julkaisuihin, joista saisi ajattelemisen aihetta.⁴⁴

Tähtitieteen professorin ja ufotutkija Joseph Allen Hynekin mukaan oli virheellistä olettaa, että ufohavaintoja tekisivät vain mieleltään häiriintyneet, kouluttamattomat ja epäluotettavat ihmiset. Hänen mukaansa useat hänen lukemistaan raporteistaan olivat seikkaperäisiä ja huolellisesti laadittuja. Hynekin mielestä oli väärinkäsitys, ettei ufoista koskaan ilmoitaisi tieteellisesti koulutetut henkilöt. Onhan ufoilmiöt vain havaintoja oudoista ilmassa olevista asioista.⁴⁵ Huomio siitä, että ufot ovat vain outoja ilmassa olevia asioita liittyy ufon erilaisiin merkityksiin. Hynek ja muut ufotutkijat perustelivat ufotutkimuksia juuri sillä, että ne eivät välttämättä liity aina avaruusolioihin. Perustelua korostettiin juuri sen takia, että kansalaisten mielikuva ufoista liittyi tunnistamattomia luonnonilmiöitä enemmän avaruusaluksiin ja -olioihin. Outoihin ilmiöihin liittyi tietynlaista mystiikkaa ja salaperäisyyttä, minkä vuoksi niiden näkijöitä ja tutkijoita pidettiin myös epätavallisina.

Kuusamon tapauksen jälkeen tohtori Birger Wiik ei pysynyt aiheesta hiljaa, vaikka oli jo antanut aiheesta oman lausuntonsa. Hän antoi uuden lausunnon Ilmailulehdelle koskien havaintojen näkijöitä. Pienessä jutussa hän mietti, miksi ufot eivät näyttäydy tutkijoille, vaan havaintoja tekevät useimmiten maanviljelijät ja poliisit. ”Luin äskettäin eräästä tieteellisestä julkaisusta, että ufoja havaitsevat varsin usein ihmiset, jotka jollain tavalla ovat epäonnistuneita elämässään. Tämäkin osoittaa jo jotakin. Maanviljelijöiden ja poliisien olisi siis otettava uusi näkökanta asioihin, myös lentäviin esineisiin tai oltava hiljaa, ettei heitä luultaisi pahankin kerran epäonnistuneiksi”, Wiik kertoi haastattelussa.⁴⁶

Wiik ihmetteli mikseivät tieteelliset tutkijat olleet törmänneet ufoihin, vaan niitä oli nähnyt vain tavalliset ihmiset. Jos kuitenkin otetaan huomioon Ritva Karivierin kirjoitus ja Joseph Allen Hynekin näkemykset, ufoilmiöitä näkivät myös arvostetuissa viroissa olevat ihmiset. Jonkinlainen arvokas

⁴⁴ 'Kaikkiko juovuksissa?' Ritva Karivieri, *Helsingin Sanomat* 10.2.1971.

⁴⁵ Ahonen 2012, 52.

⁴⁶ 'Poliisit ja ufot', *Helsingin Sanomat* 22.2.1971.

asema ja sen ylläpitäminen tuntui leimaavan aikakautta. Jos ihminen oli yhteiskunnan silmissä arvostetussa virassa, hänen oli mietittävä tarkempaan, millaisiin asioihin oli valmis ottamaan kantaa. Jos kuitenkin mietitään ufon eri merkityksiä, on selvää, että avaruusolioiden olemassaoloa kommentoiminen mediassa on oudompaa kuin huomion kiinnittäminen erikoisiin luonnonilmiöihin.

Outojen ilmiöiden näkijöitä on tutkittu myös kansainvälisesti. Asenteet ihmisiä kohtaan, jotka ovat kokeneet yliluonnollisia ilmiöitä Yhdysvalloissa, ovat monimutkaisia. Yliluonnollisia ilmiöitä kokeneet haluavat kertoa kokemuksistaan, mutta säilyttää niihin tietynlaisen terveellisen etäisyyden. Ehkä pelko leimautumisesta on liian vahva, jolloin halutaan uskotella sekä itselleen että muille, ettei ole hullu, tai että koki yliluonnollisen kokemuksen vain etäisyyden päästä. Vallitseva käsitys ihmisistä, jotka ovat nähneet ufon on se, että ovatko nämä ihmiset niin kouluttamattomia, etteivät osaa erottaa satelliittia ufosta. Nykyinen uutisointi ei lievennä olemassa olevia stereotyyppioita, sillä ainakin Yhdysvalloissa uutistoimittajat saattavat tietoisesti ottaa haastateltavakseen oudoimman ihmisen, jonka löytävät kertomaan esimerkiksi kummittelevasta talosta tai ufohavainnosta.⁴⁷ Havainnoista uutisoitiin pääasiassa tavallisten kansalaisten kokemusten perusteella, esimerkiksi Kuusamon tapauksessa valopallon näkijät olivat tavallisia ihmisiä, ei tutkijoita tai tärkeissä viroissa olevia. Lisäksi on hyvä muistaa, että 1970-luvulla avaruusteknologia oli vasta kehittymässä ja satelliitit olivat melko uusi keksintö. Ei siis voida olettaa, että 1970-luvulla eläneet ihmiset olisivat osanneet erottaa satelliitit, kantoraketit ja sääpallot avaruusaluksista.

⁴⁷ Bader, Baker, Mencken 2010, 7-8.

6 Johtopäätökset

Tähän tutkielmaan lähdin selvittämään, millaisia ihmisiä oli Suomen ufohavaintojen takana 1970-luvun alussa, ja miten heistä kirjoitettiin Helsingin Sanomissa. Ufoissa oli selkeästi uutisarvoa, koska uutisia julkaistiin Kuusamon Saapungin tapauksesta varsin tiuhaan tahtiin, ja vuonna 1971 Helsingin Sanomiin tehtiin jopa pitkä henkilöhaastattelu ufoharrastaja Atte Särkelästä. Havaintoja tutkivat erilaiset ufoharrastajat ja ufokerhojen jäsenet. Tutkijat olivat kiinnostuneita taivaalla nähdystä selittämättömistä ilmiöistä. Atte Särkelä uskoi ufojen arvoituksen ratkeavan seuraavan sukupolven aikana. Se, mitä hän uskoi ufojen olevan, ei avautunut hänen henkilöhaastattelussaan. Arvoituksen ratkeamisen voi yhdistää totuuden etsimiseen, jota yliluonnollisiin asioihin uskovat ihmiset saattavat harrastaa. Ufot voitiin nähdä arvoituksena ja mysteerinä, mikä tulisi selvittää. Vastauksien etsiminen näkyi myös ufotutkijoiden työssä, koska he halusivat Kuusamon tapauksessa selvittää erikoisen ilmiön ja likäjäljen eikä virallisen tahon lausuntoon uskottu. Yleisöltä -palstalla käyty keskustelu osoitti, millaisia eriäviä mielipiteitä ufojen näkijöistä ihmisillä oli. Heitä saatettiin pitää juovuksissa olleina, kouluttamattomina ja tietämättöminä. Vastineessa pyrittiin perustelemaan, kuinka erilaisia ihmisiä raportoiti havainnoistaan. Selvästi ufoharrastajat pyrkivät poistamaan stereotyyppioita havaintoja tehneitä kohtaan ja kannustavan ihmisiä ilmoittamaan havainnoistaan. Ufon kohdanneita ja kokemuksesta sairastuneita sivuttiin kahdessa uutisissä. Yliluonnolliset kokemukset selitettiin mielenterveysongelmilla tai ufon kohtaamisen kokemus koettiin niin kestämättömäksi, että ihmiset sairastuivat.

Aineiston perusteella on havaittavissa, että epäilyksen kohteeksi lehtien sivuilla joutuivat sekä ufojen tutkijat että ufohavaintoja tehneet ihmiset. Ufotutkijat yrittivät useissa uutisissa vakuutella tieteellistä ja objektiivista näkökantaa ufoihin. He korostivat, että eivät tutki pelkästään avaruusolioita tai edes usko niihin, vaan heitä kiinnostavat oudot ja selittämättömät ilmiöt. Kiihkoilijoita ja ufoihin uskovia ei edes toivottu ufotutkimuksen piiriin. Tämä sen vuoksi, että he halusivat tulla vakavasti otetuiksi, eikä ufoasiassa kiihkoilu vienyt heidän asiaansa eteenpäin. Tutkijoita ei kuitenkaan kunnioitettu vaan heidän tuli tehdä tutkimuksiaan omalla vapaa-ajallaan sekoittamatta omien laitoksiensa nimiä omiin julkisiin lausuntoihinsa. Kuusamon Saapungin tapauksessa tutkimus pyrittiin lopettamaan alkuunsa viralliselta taholta, jota edusti tohtori Birger Wiik.

Häpeä ja tietynlaisen arvostuksen menettäminen kansalaisten keskuudessa oli yhteinen nimittäjä niin tutkijoiden kuin ilmiöiden näkijöiden parissa. Jos arvostettu tiedemies liitettiin ufotutkimukseen,

hän saattoi joutua naurunalaiseksi. Samoin ufohavaintojen tekijät pitivät kokemuksensa mieluummin omana tietonaan kuin tekivät omasta kokemuksestaan julkisen. Jos havainnon tekijä ilmoitti oudosta näystä lehteen eikä ufojen tutkimukseen keskittyneeseen yhdistykseen tai virastoon, luulisi havainnontekijän tehneen tietoisin päätöksen ja haluavan jonkinlaista julkisuutta. Helsingin Sanomissa kuitenkin julkaistiin tiedotteita, joissa pyydettiin havaintoja ja vannottiin henkilötietojen pysyvän luottamuksellisina. Tästä voisi päätellä, että valinta kertoa ylliluonnollisista kokemuksista oli henkilön oma valinta. Toisaalta toimittajat olisivat voineet vaikuttaa siihen, keitä he haastattelivat ja minkälaisen näkökulman toimittajat päättivät lehtiin kirjoittaa.

Aineistosta huomasin selkeästi ufon käsitteen eri merkitykset. Tutkijat pyrkivät tuomaan omalla tavallaan julki sitä, miten ufot ovat vain tunnistamattomia lentäviä esineitä, kuten sanan varsinaisen määritelmä merkitsee, tai erikoisia luonnonilmiöitä. Kuitenkin ufoihin yhdistettiin mystisiä olentoja tai avaruusaluksia. Joskus nämä kaksi asiaa sekoittuivat, erityisesti ufohavaintojen tekijöiden kertomuksien perusteella. Koska joissain havainnoissa, esimerkiksi kahden miehen traktorin hytistä tehty havainto, tunnistamaton esine sai muodon, johon lisättiin vielä toimintakapasiteetti, ufojen voitiin uskoa olevan avaruusaluksia. Ufoja nähneet ihmiset tulkitsivat ufoja omien kokemuksiansa ja tulkintojensa perusteella. He tulkitsivat tilannetta oman mielikuvituksensa kautta, ja mahdollisesti niin, että se vastasi heidän omia näkemyksiään ufoista. Avaruusteknologia kehittyi, mutta siitä ei tavallisella kansalaisella saattanut olla tietoa, joten selittämättömät valoilmiot oli helppo tehdä mystisiksi huhujen ja kuulopuheiden avulla. Ufoista käyty keskustelu kävi kiivaana, ja siitä oli monia erilaisia mielipiteitä. Keskustelusta ja tutkimuksista huolimatta ufojen arvoitus ei ratkennut.

Lähteet ja kirjallisuus

Lähteet

Helsingin Sanomat 15.6.1968-27.4.1971.

Tutkimuskirjallisuus

Ahonen, Lasse (toim.), *Tieteellisiä ufotutkimuksia*. Jyväskylän ammattiopiston paino: 2012. Suomentajat Teemu Ihalainen, Timo Koskenniemi, Jorma Kosonen, UFO-Finland ry.

Bader, Christopher David, Baker, Joseph, Mencken, Frederick Carson, *Paranormal America Ghost Encounters, UFO Sightings, Bigfoot Hunts, and Other Curiosities in Religion and Culture*. New York University Press: 2010.

Cielebias', Piotr, *Outojen ilmiöiden maa (UFOs OVER POLAND The Land of High Strangeness)*. Flying Disk Press: 2015. Suomentanut Teija Sadeharju.

Good, Timothy, *Sisäpiiri Ufot, sotilaat ja tiedustelupalvelut (Need to Know UFOs the Military Intelligence)*. Kopi-Jyvä Oy, Jyväskylä: 2010, suomentanut Lauri Tervonen.

Haapanen, Atso, *Puolustusvoimien ufohavainnot 1933–1979*. Tallinna Raamatutrükikoda: 2009, UFO-Finland ry.

Hall, Richard H. *The UFO Evidence Volume II, A thirty year report*. Scarecrow Press: 2001.

Jutila, Maarit, *Pelastaja vai tuhoaja? 6. – luokkalaisten käsityksiä ufoista ja humanoideista*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, kevät 1998.

Karttunen, Hannu, *Avaruuden valloitus*. Tähtitieteellinen yhdistys Ursa ry, Helsinki. Vammalan kirjapaino Oy: 2014.

Parviainen, Tuija, *Ufojen laskeutuminen lehdistöön, Suomen Ufoaalto 1967–1972 julkisena keskusteluna*. Historian kandidaatin tutkielma, Oulun yliopisto, 26.1.2016.

Pere, Tuula, *Suojattu, suvaittu vai sanktioitu sananvapaus? Oikeushistoriallinen tutkimus 1960- ja 1970-lukujen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen murroksen vaikutuksesta suomalaisen sananvapauden rajoihin joukkoviestinnässä*. Fourth Life Publishing, Wickwick Oy, Helsinki: 2015.

Rancken, Jeena, *Portti toiseen todellisuuteen – yliluonnollisten kokemusten vaikutus kokijoiden narratiiveissa*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, lokakuu 2006.

Sarantola-Weiss, Minna, *Sohvaryhmän läpimurto, kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Vammalan Kirjapaino Oy: 2003.

Virtanen, Leea, *Kun kello pysähtyi: tavallisen suomalaisen yliluonnolliset kokemukset*. WSOY, Porvoo: 1974.

WWW-sivut

<https://www.fufora.fi/> Luettu 12.10.2020.

<https://www.skepsis.fi/lhmeellinen/ufo.html> Luettu 18.10.2020.